

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 23 Febr. 1872, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts N:o 1 Utlåtande N:o 2, öfver Herr Liss Olof Larssons motion N:o 4 och Herr S. Ribbings motion N:o 165 rörande den medicinska undervisningens ordnande.

Till Utskottet hafva blifvit remitterade tvänne motioner rörande den medicinska undervisningens bättre ordnande, nemligen,

en af Herr Liss Olof Larsson, med yrkande att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, på sätt Rikets Ständer i skrifvelse den 16 Maj 1863 föreslagit, medgifva Carolinska medico-chirurgiska institutet rätt att, i likhet med universitetens medicinska fakulteter, anställa så väl den theoretiskt medicinska eller s. k. medicine kandidat-examen som den praktiskt medicinska eller medicine licentiat-examen, samt att Kongl. stadgarne för bemälda institut af den 26 April 1861 måtte i öfverensstämmelse härmed varda ändrade och de åtgärder i öfrigt vidtagas, som för befordrande till verkställighet häraf må finnas nödiga; och

en af Herr S. Ribbing, hvori föreslås, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i förnyad nådig ompröfning, huru den medicinska undervisningen må ordnas till lämplig motsvarighet mot sitt ändamål: en god och fullständig läkarebildning, och de medicinska undervisningsverkens förhållande till hvarandra bestämmas så, att de på bästa sätt för detta ändamåls uppnående må samverka, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen göra meddelande om de ekonomiska besparingar, som en sådan anordning må kunna medföra;

hvilka begge motioner, såsom berörande i hufvudsaken samma ämne, Utskottet ansett sig böra i ett sammanhang behandla.

Innan Utskottet emellertid ingår i pröfning af dessa motioner, anser det sig först böra, för frågans belysning, erinra om följande historiska omständigheter och förhållanden:

Ifrån att vara endast en plantskola för militärläkare, erhöll Carolinska medico-chirurgiska institutet, genom Kongl. reglementet den 11 December 1822, sig anvisad en så vidsträckt verksamhet, att, såsom orden i samma reglemente lyda, »pålitlige och tillvande praktiske läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst vid samma institut skulle kunna danas»; hvilket mål ansågs kunna ernås med den organisation institutet då erhöll och med de lärarekrafter detsamma redan då egde, nemligen 6 professorer och 6 adjunkter, hvaraf 3 professorer och 3 adjunkter redan dessförinnan voro afsedda för den teoretiska undervisningen. — Liksom tillföre den gamla skolan egt att med sådana universitetens medicine licentiat- och doktorer, som önskade chirurgisk befordran, anställa en examen i vissa ämnen (den s. k. operationsexamen), så stadgades äfven nu, att medicine licentiat eller doktor borde, för vinnande af chirurgie magistergrad och legitimation, aflägga berörda examen vid Carolinska institutet, i afseende hvarå likväl redan genom Kongl. kungörelsen den 30 Oktober 1828 vidtogs en förändring, hvarigenom dels den s. k. chirurgie magister-examen vid Carolinska institutet i viss mån inskränktes, dels ock stadgades, att medicine licentiat- och doktorer samt chirurgie magistrar skulle, innan de till offentlig läkare- eller lärarebefattning befordrades, inför Sundhetskollegium aflägga praktiskt prof på skicklighet, att i den medicinska embetsutöfningen använda och tillämpa sin kännedom i rätts- och statsmedicin, hvilka vetenskapsgrenar likväl fortforo att vara ämnen så väl för licentiatexamen som för den s. k. andra examen (chirurgie licentiatexamen) vid Carolinska institutet.

Genom denna institutets nya organisation hade universitetens fakulteter, dittills i ensam och uteslutande besittning af rättigheten att utbilda läkare, fått vid sin sida en med dem likartad medicinsk bildningsanstalt, hvilken, redan från början utrustad med fullständigare lärarekrafter och förlagd på ett ställe, der vida rikare materiella resurser än vid universiteten erbjödo sig till begagnande i och för undervisningen, hotade att växa fakulteterna öfver hufvudet. — Dessa sednare måste ock såsom en kontroll på beskaffenheten af sin egen undervisning betrakta den skärpta pröfning, som deras utexaminerade elever, till och med om de af fakulteten fått sig tilldelad den högsta lärdomsgrad denna egde att meddela, nemligen doktorsvärdigheten, måste, för vinnande af full kompetens till statens tjänster, undergå dels inför Sundhetskollegium och dels inför just samma läroverk, hvars egna utexaminerade elever icke ansågos jemngoda med fakulteternas i fråga om kompetens till tjänster. Härutinnan egde nemligen den oegentligheten rum, att ehuru Carolinska institutet förklarats böra dana skicklige läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst, voro dock institutets utexaminerade elever icke kompetente till provincial- och regements-läkarebefattningar.

Missbelåtenhet uppstod derföre å ömse sidor. Hos fakulteterna ökades den derigenom, att chirurgie magisterexamen, ifrån att vara en pröfning endast i chirurgisk och

obstetrisk operationsfärdighet, såsom från början var ämnadt, så småningom förvandlades till en examen, omfattande hela den chirurgiska patologiens och terapiens fält och således kom att röra sig på ett område, som till stor del tillhörde medicine licentiatexamen, särdeles sedan Upsala universitet år 1839 och Lunds år 1844 fått lärostolar för kirurgi och obstetrik. Slutligen blef kirurgie magisterexamen icke den enda pröfning, som medicine licentiaterna måste genomgå inför institutets lärare till vinnande af full legitimation; ty äfven embetsprovet inför Sundhetskollegium kom under tidens lopp att till en del verkställas inför institutets lärare i rättsmedicin, ehuru provet icke af institutet, utan af nämnda kollegium bedömdes. Å andra sidan måste institutet, som fått rättighet att dana sjelfständiga elever till läkare för alla grenar af medicinalverket och som med fler-taligare lärarekrafter och vida rikare undervisningsmateriel kände sig i stånd att meddela en medicinsk undervisning, fullt jemngod med fakulteternas, såsom en orättvisa uppfatta den underordnade kompetens, som tillerkändes dess utexaminerade elever.

I följd af nu antydda förhållande kunde icke någon enig samverkan uppkomma mellan fakulteterna och institutet. Försök gjordes väl tid efter annan att åstadkomma en lösning af stridigheterna dem emellan, men dessa strandade till följd dels af de olika åsikter, som uppenbarade sig emellan universitetens medicinska fakulteter å ena sidan och Carolinska institutet å den andra. och dels, som det synes, af regeringens obenägenhet att slita tvisten emellan de stridiga anspråken.

Såsom bevis härför kan anföras, att, sedan Carolinska institutets professorer på nådig befallning uppgjort och till Kongl. Sundhetskollegium den 21 December 1836 afgifvit underdånigt förslag till ny instruktion för institutet och Kongl. Sundhetskollegium under den 6 Mars påföljande år med underdånigt förord inlemnadt detsamma till Kongl. Maj:t jemte tillstyrkande, »att de läkare, som vid institutet komme att bildas», måtte få sig tillagda »sådana rättigheter, hvaraf de kunde anses förtjenta», blef detta förslag med deröfver afgifna utlåtanden, *utan att inför Kongl. Maj:t föredragas*, lagdt till handlingarne, der ärendet ännu år 1859, såsom den för medicinska undervisningens ordnande då tillsatta komité upplyser, hvilade oberördt och oafgjordt.

Med lika liten framgång sökte gång efter annan Rikets Ständer, hvilkas uppmärksamhet under tiden blifvit fäst på det otillfredsställande i den medicinska undervisningens förberörda anordning, att framkalla en lösning af den medicinska frågan.

Sålunda, då Ständerna vid 1840 års riksdag biföll ett af Kongl. Maj:t äskadt förhöjdt anslag i Carolinska institutets stat och de i underdånig skrifvelse förklarade, att denna förhöjning i anslaget beviljats, »under vilkor att institutet, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts för detsamma utfärdade nådiga reglemente af den 11 December 1822, erhölle en sådan organisation, att pålitlige och tillvande praktiske läkare för alla grenar af medicinalverket till statens tjänst kunde vid institutet danas», blefvo likväl inga åtgärder vidtagna i det syfte Ständerna påyrkat.

Lika liten påföljd hade Rikets Ständers vid 1847--1848 årens riksdag aflåtna underdåniga anhållan, att Kongl. Maj:t måtte nedsätta en komité af sakkunnige män med

uppdrag att utarbete förslag till den medicinska undervisningens ordnande, samt att Kongl. Maj:t derefter täcktes vidtaga de åtgärder, hvartill detta förslag kunde föranleda.

Ändtligen, när Rikets Ständer vid 1856—1858 årens riksdag upprepade samma anhållan i underdånig skrifvelse af den 10 December sistnämnda år — i hvilken tillika anfördes, att då, enligt hvad Rikets Ständer inhemtat, de läkare, som genomgått lärokursen vid Carolinska institutet, icke voro tillerkände enahanda kompetens till läkare-tjänster, som de hvilka vid universiteten blifvit examinerade, Rikets Ständer, enär den vid bemälda institut meddelade undervisning måste anses icke allenast motsvarande utan ock i flera delar fullständigare än den, som vid universitetens medicinska fakulteter kunde åstadkommas, ansett sig böra i underdånighet hemställa, att de läkare, hvilka genomgått alla vid institutet föreskrifna examina, måtte tillerkännas lika befordringsrätt med dem, som, efter aflagd medicine licentiat-examen vid ettdera universitetet, undergått den s. k. operationsexamen och erhållit chirurgie magisterdiplom — blef en komité under den 4 Februari 1859 nedsatt för uppgörande af förslag till den medicinska undervisningens ordnande, hvilken komité den 30 Juni samma år afgaf sitt underdåniga betänkande i ämnet.

Sedan öfver komitéens förslag, som hufvudsakligen innehöll, att, med indragning så väl af de vid Upsala och Lunds universitet befintliga medicinska fakulteter, som af Carolinska medico-chirurgiska institutet, ett enda medicinskt läroverk borde inrättas i Stockholm, för hvars behof således alla de vid ofvannämnda undervisningsanstalter befintliga inrättningar och materiella hjälpmedel, så vidt möjligt vore, skulle komma att användas, underdåniga utlåtanden blifvit afgifna ej mindre af universitetens medicinska fakulteter och Carolinska institutets professorer, än äfven af akademi-kanslern och Sundhetskollegium, fattade Kongl. Maj:t i ärendet nådigt beslut, som meddelades Kongl. Sundhetskollegium i bref af den 26 April 1861, hvarjemte »stadgar för Carolinska medico-chirurgiska institutet» af samma datum utfärdades.

I det förra förklarades »de läkare, hvilka genomgått fullständig studiikurs vid Carolinska institutet och aflagt så väl chirurgie magisterexamen som hittills stadgade embetsprof, vara kompetente att söka och vinna förslag och befordran till alla läkarebeställningar i statens tjänst, för hvilka ej särskilda kompetensvilkor nu blifvit i nåder fastställda, samt berättigade att genom afläggande af disputationsprof vid ettdera universitetets medicinska fakultet förvärfva medicine doktors grad», genom hvilken likställighet i befordringsrätt för dem som vid universiteten och Carolinska institutet genomgått sin studiikurs, till fullo erkändes det sednares förmåga att dana lika skicklige läkare som de medicinska fakulteterna.

Genom nämnda stadgar erhöll vidare Carolinska institutet, så vidt möjligt var, samma karakter som en medicinsk fakultet.

Men detta oaktadt blef Carolinska institutet, hvars öfverlägsenhet öfver de medicinska fakulteterna både med afseende på lärarekrafter och öfriga hjälpmedel för den medicinska undervisningen dock var allmänt erkänd, icke ett sidoordnad utan blott ett

underordnadtt läroverk i förhållande till nämnda fakulteter. Genom föreskriften att medicine kandidat-examen endast fick afläggas inför universitetens fakulteter, beröfvades nemligen Carolinska institutet allt annat inflytande på den teoretiska delen af läkare-bildningen än det, som kan utöfvas under den företrädesvis praktiska undervisning, hvilken förbereder medicine kandidaten till licentiat-examen. Lösningen af den medicinska frågan vid detta tillfälle skedde alltså på det sätt, att den bäst utrustade medicinska läroanstalten i riket fick arbeta endast med half kraft, derigenom att den teoretiska afdelningen af densamma dömdes, om icke till overksamhet, dock till en emot dess förmåga icke svarande verksamhet.

Denna lösning öfverensstämde emellertid ingalunda med Rikets Ständers åsikter och afsigter, hvarföre de vid näst påföljande riksdag i underdanig skrifvelse af den 16 Maj 1863 förklarade, att de icke »tveka att såsom en väsendtlig brist i sednast vidtagna anordning beträffande den medicinska undervisningen, och såsom icke öfverensstämmande med de afsigter, Rikets Ständer vid särskilda tillfällen tillkännagifvit i fråga om en sådan organisation af Carolinska medico-chirurgiska institutet, att skicklige läkare för alla grenar af medicinalverket för statens behof der kunna danas, anmärka det förhållande, att den teoretiska och praktiska undervisningen vid detta läroverk blifvit åtskilda»; i sammanhang hvarmed de i underdanighet anhöllo, det »Kongl. Maj:t täcktes medgifva Carolinska medico-chirurgiska institutet rätt, att, i likhet med universitetens medicinska fakulteter, anställa såväl den teoretisk-medicinska eller så kallade medicine kandidat-examen som den praktiskt medicinska eller medicine licentiat-examen, samt att Kongl. stadgarne för bemälda institut af den 26 April 1861 måtte i öfverensstämmelse härmed varda ändrade och de åtgärder i öfrigt vidtagas, som för befordrande till verkställighet häraf må finnas nödiga.»

Denna underdaniga skrifvelse har emellertid ännu efter snart 9 års förlopp icke ledt till någon annan påföljd, än att vederbörandes yttranden deröfver blifvit infordrade.

Herr *Liss Olof Larsson* hemställer nu i sin motion, det Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t upprepa samma underdaniga anhållan, som Rikets Ständer i sistberörda skrifvelse af den 16 Maj 1863 framställde, hvilken hemställan Utskottet anser sig desto heldre böra förorda, som de skäl, hvilka i bemälda skrifvelse af Rikets Ständer andragits för att visa befogenheten, lämpligheten och gagnet af den äskade åtgärden, synas Utskottet vara i högsta grad bindande och öfvertygande. Och som under den tid, hvilken förflutit sedan Rikets Ständer inför Kongl. Maj:t framställde dessa skäl och sin derpå grundade anhållan, att Carolinska institutet måtte få samma rätt som de medicinska fakulteterna att anställa medicine kandidat-examen, ingenting förekommit af beskaffenhet

att i någon mån förringa vigten och giltigheten af dessa skäl, finner Utskottet härutinnan grundad anledning att nu änyo upptaga de hufvudsakligaste af desamma.

Rikets Ständer anförde sålunda bland annat följande:

»Rikets Ständer hafva ej kunnat inse, huru något stöd för borttagandet af den teoretiska studiikursen och examen från Carolinska institutet kan sökas i oförmälda underdåniga skrifvelse (af den 10 December 1857). Ty medicinska undervisningens fördelning på 3 läroverk, som, enligt Rikets Ständers yttrande, skulle medföra fördelens dels af täflan för undervisningens fullkomnande, dels att, om ett ämne låge nere vid ett läroverk, samma ämne skulle kunna vid ett annat upprätthållas, bör icke gerna kunna tolkas så, att Rikets Ständer åsyftat den teoretiska undervisningens och examens borttagande från det ena läroverket — och det just från det fullständigaste — hvarigenom begge fördelarne, nemligen såväl täflan som delaktighet i upprätthållandet af de teoretiska läroämnena, skulle göras om intet, i hvad på institutet ankomme. Någon »samsamverkan» mellan läroverken synes icke heller kunna beföras genom att det ena läroverkets verksamhet uti den teoretiska undervisningen göres omöjlig. — I betraktande häraf och af innehållet i såväl Rikets Ständers underdåniga skrifvelse vid 1840—1841 årens riksdag, hvarom ofvan blifvit förmäldt, som ock sednare delen af den underdåniga skrifvelsen den 10 December 1857, hafva Rikets nu församlade Ständer ansett borttagandet af den teoretiska undervisningen och examen från Carolinska medico-chirurgiska institutet långt ifrån att öfverensstämma med Rikets Ständers förut uttalade önskan, tvärtom strida mot både ordalydelsen och meningen i Rikets Ständers berörda skrifvelser. — Dessutom kan man ej undgå att i den ifrågavarande anordningen anmärka en annan inkonsequens. Emot komiterades hufvudförslag, att inrätta ett enda fullständigt medicinskt läroverk i Stockholm, har erinrats, att det vore skadligt i vetenskapligt hänseende att skilja medicinska fakulteterna från universiteten, i och för det samband som finnes alla vetenskaper emellan; men en vida större skada måste tillskyndas den medicinska vetenskapen och läkarebildningen, då från det fullständigaste medicinska läroverket fränskiljes en del af de ämnen, som ingå i den medicinska kursen och hvilka alla så nära sammanhänga med hvarandra, eller just de ämnen som äro de grundläggande uti den medicinska bildningen.»

»Rikets Ständer anse icke nödigt att här ingå i bedömande af tillräckligheten eller otillräckligheten utaf redan befintliga lärarekrafter på det ena eller andra stället; men då, vid pröfningen af hvad som till utjemnande af förhållandet blifvit åtgjort, företer sig det egna förhållande, att det läroverk, åt hvilket statsverket bestått de flesta lärostolar, blifvit beröfvadt undervisning i en del ämnen, för hvilka det eger särskilda lärare — ty rättigheten att undervisa måste anses endast skenbar, då den undervisande icke tillerkännes rätt att i undervisningsämnena examinera eller öfver lärjungarues framsteg afgifva betyg — hafva Rikets Ständer ej kunnat undgå att åtminstone anmärka, hurusom icke på något sätt tillgodogjorts den besparing åt statsverket, som derigenom kunnat

vinnas, utan lärostolar bibehållits, hvilkas overksamhet legaliserats och hvilka derigenom förvandlats till sinekurer.»

Sedan Rikets Ständer derefter uppräknat de 8 ämnen, hvilka ingå i medicinekandidat-examen, och de 10, som tillhöra medicine-licentiat-examen, fortsätta de: »Begge examina omfatta således 18 ämnen; och då medicinska fakulteterna hafva sig uppdragen såväl undervisnings- som examens-skyldighet för båda dessa examina, äro alltså de 18 ämnena fördelade i Upsala på 10 lärare och i Lund på 7. Det vill då synas rättare och för undervisningens bästa mera fruktbringande att fördela de 18 läroämnena på de 18 lärare, som Carolinska institutet eger, än att fördela dessa 18 ämnen, såsom t. ex. i Lund, på 7 *). Om det måste erkännas, att institutets öfverlägsenhet i lärare-antal och materiela resurser ligger *öfvervägande* inom det praktiska gebitet, så hafva Rikets Ständer dock ej kunnat finna giltig grund för det jemväl framställda påståendet, att institutet är *underlägset* medicinska fakulteterna i förmåga och lärarekrafter till att meddela undervisning och anställa pröfning i de teoretiska ämnena. Af den förteckning på lärarne vid de olika läroverken, hvilken blifvit Rikets Ständer meddelad, synes nemligen, att institutet äfven i detta hänseende är bättre lottadt än fakulteterna.»

Vidare anföres: »Att bibehålla en lärare i ett ämne, som tillhör den teoretiska examen, utan att lemna honom i behåll rättigheten att examinera, och att salunda fortfarande kreera professorer i fysiologi, i anatomi, i kemi etc. *med* föreläsningsskyldighet, men utan lärjungar, synes Rikets Ständer innebära ett förbiseende lika mycket af vetenskapens anspråk som af det allmännas rätt att ej se statens medel gagnlöst använda.»

»Rikets Ständer hafva ock lätt kunnat fatta den ifver, Carolinska institutets lärare visat för att få behålla den teoretiska undervisningen, hvars borttagande från institutet kastar på detsamma icke blott misstanken utan beskyllningen för otillräcklig vetenskaplighet; och anse Rikets Ständer deras strid för hvad som blifvit benämndt institutets förlorade rättigheter just innebära en borgen för de förhoppningar, man är berättigad att bygga på den fria täflan emellan de olika läroverken, enär det i sjelfva verket icke är rättigheter, utan skyldigheter, institutet vill återvinna.»

»Förlusten har emellertid, enligt Rikets Ständers ondöme, hårdast drabbat den medicinska undervisningen och på samma gång samhället. På de mindre medicinska läroverken hopas en alltför vidsträckt undervisningsskyldighet, då man deremot hindrar det fullständigare läroverket att begagna de krafter som det eger till undervisningens fromma. Genom att monopolisera vid fakulteterna den teoretiska undervisningen och examen, inskränker man den fria vetenskapliga täflan med dess goda följder och vållar dymedelst, att de tvänne minst fullständiga läroverkens smärre krafter tagas i ett on-

*) För närvarande eger Carolinska institutet 19, medicinska fakulteten i Upsala 11 och medicinska fakulteten i Lund 8 lärare.

tarligt stort anspråk, under det att lärarne vid institutet, i afseende på undervisningen i teoretiska läroämnen, så att säga, sättas på indragningsstat.»

»I afseende på den fria täflan, som med det nu framställda förslaget jemväl åsyftats, har man påstått, att det vore omöjligt och obilligt att begära, det de två läroverken eller universitetens medicinska fakulteter, med betydligt mindre lärareantal, skulle kunna täfla med det tredje eller institutet, som eger flera lärare än de båda andra tillsammans. Men om än universitetens medicinska fakulteter ega mindre lärareantal än institutet, åligger det likväl, så som den medicinska kursen för närvarande är ordnad, minst 8 af institutets lärare att under en viss tid af studiikursen äfven lemna fakulteternas lärjungar klinisk undervisning på de större sjukvårdsanstalterna i hufvudstaden, hvarigenom den förespeglade orimligheten af täflan helt och hållet försvinner, enär dessa lärares undervisning således är gemensam eller hvad man kallar ett commune bonum för alla tre läroverken. Om likväl berörda farhåga egt grund, hade det, så vidt Rikets Ständer kunnat inse, åtminstone varit bättre, att man befriat de mindre läroverken från en del af undervisnings- och pröfnings-skyldigheten i de ämnen, som tillhöra den medicinska kursen, t. ex. från de praktiska ämnen, som ingå i licentiat-examen, än att frångå den starkaste läroanstalten hela den teoretiska undervisningen. Häremot invändes dock från förstnämnda läroverks sida, att det vore i hög grad skadligt att skilja de praktiska läroämnena från de teoretiska, isynnerhet uti medicinska vetenskapen, der alla ämnen så nära och intimt sammanhänga med hvarandra. Dessa läroverk skulle dessutom genom ett sådant ordnande lätteligen blifva ensidiga, teoretiskt spekulativa skolor. Men det är just detta skäl man förbisett, när man åt institutet anvisat en uteslutande praktisk verksamhet. Härigenom är denna läroanstalt dömd till ensidighet, och man framtvingar derigenom just det hufvudfel, hvars undanrödjande med den medicinska undervisningens ordnande åsyftades, och hvilket bestod deri, att, såsom komiterade ytttrat, åtskildt var hvad som aldrig utan olycksbringande följder kan åtskiljas i en vetenskap sådan som medicinen, nemligen teori och praxis; och hvilket äfven var anledning dertill, att universitets-fakulteterna kunnat tillvitas ensidighet i teoretisk riktning, Carolinska institutet åter i praktisk, hvilket i sin ordning alstrat brist på samverkan.»

»Genom Kongl. Maj:ts nådiga bref till Sundhets-kollegium af den 26 April 1861 är numera förklaradt, att de läkare, som tillföre genomgått fullständig studiikurs vid Carolinska institutet och aflagt såväl chirurgie magisterexamen som dittills stadgade embetsprof, äro kompetenta att söka och vinna förslag och befordran till alla läkarebeställningar i statens tjenst, för hvilka ej särskilda kompetensvilkor genom samma Kongl. bref blifvit fastställda, såsom akademiska lärarebefattningar m. fl. Härigenom måste anses vara erkändt, att de läkare, som danats uteslutande af Carolinska institutet, ega tillräckliga kunskaper och skicklighet för att kunna ernå den likställighet i afseende på rätt till befordran, hvarom så länge tvistats.»

»För att likväl till sist undanrödja allt tvifvel om Carolinska institutets förmåga

att

att äfven i sitt nu nydanade skick bibringa tillräckligt *vetenskaplig* undervisning äfven i de ämnen, som äro företrädesvis teoretiska, torde det vara nog att erinra, hurusom de samme lärare, hvilka fränkännas rätt att i den teoretiskt medicinska examen bedöma elevernas *kunskapsprof*, tillmätas behörighet att bedöma *lärdomsprof*, aflagda af dem, hvilka söka anställning såsom *professorer* i just samma teoretiska ämnen.»

Att till förmån för motionärens yrkande anföra ytterligare skäl, skulle visserligen kunna anses öfverflödigt, da de här ofvan andragna otvifvelaktigt äro tillräckliga för att visa den, som opartiskt vill bedöma frågan, samma yrkandes befogenhet. Utskottet anser sig likväl böra särskildt framhålla några synpunkter, hvilka vid frågans pröfning inom Utskottet gjort sig gällande.

Sålunda kan Utskottet först och främst icke undga att anmärka, att den grundsats, hvilken vid den medicinska undervisningens ordnande år 1861 tillämpades derutinnan, att Carolinska institutet, oaktadt det var tillräckligt utrustadt med lärarekrafter och andra hjälpmedel för besörjandet äfven af den grundläggande teoretiska undervisningen, likväl beröfvades tillfälle att till läkarebildningens fromma använda sina krafter och resurser i detta afseende — enär det i saknad af rättighet att anställa teoretisk-medicinsk examen äfven måste komma att sakna lärjungar — måste anses ej blott principiellt oriktig, utan äfven stående i strid med de åsigter om arbetets rätt till frihet, som vår tid hyllar. Nämda grundsats är nemligen ingen annan än den numera föråldrade, som alstrade skydds-, skrå- och privilegiiväsendet, och under hvars herravälde man trodde sig finna vilkoret för arbetets utveckling, icke i det fria begagnandet af krafter och tillgångar, utan i konstgjorda reglementeringar, icke i den fria konkurrensen, utan i privilegier för den ene och tryckande inskränkningar för den andre. Ty annorlunda än såsom en, måhända omedveten, yttring af skyddssystemet, som en gengångare från privilegiiväsendets tider kan svårligen den anordning anses, hvilken förlamar Carolinska institutets verksamhet för att, som det synes, bereda de medicinska fakulteterna vid akademierna monopol på den teoretiska läkarebildningen.

Och dock har det velat synas Utskottet, som om samma anordning icke ens för *de medicinska fakulteterna*, i hvilkas intresse den vidtagits, kan anses välgörande. Ty då dessa fakulteter, hvilka tillsamman icke hafva flera lärare än Carolinska institutet ensamt, ej blott hafva den praktiska läkarebildningen gemensam med nämnda institut, utan tillika bära hela ansvaret för den theoretiska undervisningen, så är fara värdt, särdeles om de medicine studerandes antal är mycket stort, såsom förhållandet är i Upsala, att lärarnes krafter genom det trägna arbetet med elevernas undervisning och tentamina alltför mycket tagas i anspråk till skada för deras högre vetenskapliga verksamhet.

Och om häruti möjligen en fara ligger, att undervisningens vetenskapliga hållning kan nedsjunka till yrkesmessighet, så aflägsnas denna fara visserligen icke derigenom, att de medicinska fakulteterna under nuvarande förhållanden sakna, med afseende på den teoretiska undervisningen, den sporre till vetenskaplig förkofran, som täflan med ett sidoordnad medicinskt läroverk i hufvudstaden skulle erbjuda dem.

I detta sammanhang kan Utskottet icke underlåta att förklara, med afseende på den ofta uttalade farhågan, att universitetens medicinska fakulteter skulle, i fall rättighet att anställa medicine kandidat-examen beviljades Carolinska institutet, efterhand komma att i saknad af lärjungar gå under, att Utskottet ingalunda kan dela denna farhåga. Ty oberäknadt de fördelar i stipendier m. m., som akademierna framför Carolinska institutet äro i tillfälle att bereda sina alumner, skola de medicinska fakulteterna otvifvelaktigt genom egen inneboende kraft vara i stånd att qvarhålla en tillräcklig mängd af lärjungar på sina lärosalar. Att misstänka annat vore, i Utskottets tanke, en förolämpning mot universitetens aktade fakulteter i medicin. Vore deremot verklig anledning att misstänka, det de medicinska fakulteterna endast genom det närvarande skyddet kunna existera och att de, det förutan, icke i sig sjelfva ega förmåga att draga lärjungar till sig, så skulle detta visserligen icke kunna aberopas såsom skäl för den nuvarande anordningens fortfarande bestånd. Ty om Carolinska institutet icke skulle behöfva mer än frihet och rättighet att utträta det goda, det förmår, för att öfverflygla fakulteterna, så kunde väl icke något kraftigare argument anföras emot behörigheten af det skydd, som dessa fakulteter nu åtnjuta gent emot institutet.

Hvad åter den minskning i lärjunge-antal angår, hvilken, särskildt hvad Upsala vidkommer, otvifvelaktigt skulle blifva en följd deraf, att de medicine studerande vid det närbelägna medicinska läroverket i Stockholm finge genomgå äfven den teoretiska studiekursen, så förmenar Utskottet, att denna minskning med deraf följande lättnad i arbete icke kan komma att utöfva ett menligt inflytande på medicinska fakulteten. Ty med detsamma fakulteten finge färre lärjungar, skulle ej blott dess undervisning, koncentrerad på detta mindre antal, blifva mera fruktbringande, utan ock mera ledighet vinnas för vetenskaplig forskning. För öfrigt anser Utskottet öfverflödigt att erinra derom, att proportionen mellan de studerande i Stockholm och Upsala, under förutsättning att undervisningen blefve lika god på begge dessa ställen, ovilkorligen måste i regeln komma att rätta sig efter bekvämligheten och lättheten att erhålla undervisning på hvaradera stället. Ty det är icke tänkbart, att de studerande, med uppoffring af tid och penningar, skulle föredraga att vid det ena läroverket vänta på tillfälle att få dissekera och laborera m. m., heldre än att vända sig till det andra, der de utan uppskof skulle kunna vinna tillfälle till dylika studiers idkande.

Detta leder Utskottets tanke omedelbart på *de medicine studerande*, för hvilka det obestriddigen skulle lända till fördel, i fall de kunde få tillfälle att äfven vid Carolinska institutet genomgå och afsluta sin teoretiskt medicinska studiekurs. Ty så länge de utslutande äro hänvisade till akademierna för afslutande af denna kurs, kan följden svår-

ligen blifva någon annan, i fall antalet af dem, som efter aflagd medico-filosofisk examen bereda sig till medicine kandidat-examen, är mycket stort, såsom förhållandet är i Upsala, der enligt senaste studentkatalog icke mindre än 100 studerande hörde till denna kategori, än att studierna förlängas och fördyras. Ty då somliga af de medicinska undervisningsanstalterna, t. ex. anatomisalen, icke medgifva samtidiga studier mer än för ett jemförelsevis inskränkt antal, så blir följdén, att en del studerande nödgas gå och vänta på tillfälle till undervisnings erhållande. Visserligen kan man vid sådant förhållande, genom anordnande af en viss succession i undervisningen mellan och inom de särskilda institutionerna och läroämnena, i någon mån förmildra verkan af dessa olägenheter, men att helt och hållet undanrödja dem, när allt för många lärjungar trängas om undervisningen, torde näppeligen vara möjligt. Och i hvad fall som helst måste dessa nödfalls-anordningar lägga ett tryckande band på studiernas frihet och ett hinder i vägen för de studerande att på ett för sig ändamålsenligt sätt bestämma gången af sina studier.

Dessa olägenheter skulle åter utan tvifvel i väsendtlig mån undanröddas, derest de studerande finge tillfälle att äfven vid Carolinska institutet genomgå den teoretiska lärokursen. Ty derigenom skulle säkerligen en del af dem, heldre än att vänta på undervisningstillfällen vid universitetet, begifva sig till institutet och dymedelst bereda både sig sjelfva och de kvarblifvande kamraterna större bekvämlighet vid undervisningen. Genom att sålunda fördelas på trenne läroverk skulle de studerande äfven otvifvelaktigt erhålla en sorgfälligare undervisning, enär derigenom flere lärare än för närvarande komme att handleda dem. Och har Utskottet ansett sig ega desto större skäl att vid detta tillfälle framhålla det hittills alltför mycket förbisedda intresse, hvilket de studerande ega vid den medicinska undervisningens ordnande, som detta ordnande väl hufvudsakligast bör afse deras bästa.

Hvad slutligen *Carolinska institutet* angår, kan Utskottet icke undgå att framhålla, hurusom den nu varande anordningen måste, med afseende på detsamma, anses i högsta grad otillfredsställande och ändamålsvidrig. Ty först och främst medför den för institutet i dess helhet den behjertansvärda olägenheten, hvilken redan ofvan blifvit påpekad, att en ständig och kraftig vevselverkan mellan den teoretiska och praktiska verksamheten vid den medicinska undervisningen derstädes icke kan utöfva det ömsesidigt välgörande inflytande, som dock på detta fält af vetenskaplig verksamhet utgör ett oundgängligt vilkor för ett sannt vetenskapligt lif och för detta lifs kraftiga utveckling; hvilken olägenhet kan hafva till följd, att institutet, utan att inom sig ega motvigt af en i full verksamhet varande teoretisk afdelning, förlorar sin karakter af allsidig medicinsk skola och förfaller i en ensidig praktisk rutin, hvilket, om det skulle inträffa, otvifvelaktigt skulle, med det inflytande denna läroanstalt, äfven under nuvarande förhållanden, utöfvar på läkarebildningen i vårt land, medföra ganska skadliga verkningar. Förbises får härvid icke heller, att Carolinska institutet under nuvarande förhållanden saknar nästan allt inflytande på anordningen af studiiplanen i dess helhet och särskildt af den så nödiga kombinationen mellan de praktiska och teoretiska studierna.

Hårdast drabba dock följderna af den nuvarande anordningen den afdelning inom institutet, som har den företrädesvis teoretiska läkarebildningen till sin uppgift. Genom att dömas till en relativ översksamhet är nemligen denna afdelning urständssatt både att efter måttet af sina krafter och resurser gagna det allmänna och att genom täflan med de andra medicinska läroverken arbeta för höjande såväl af sitt eget som den svenska läkarebildningens anseende. Frånhand rättigheten till egen sjelfständig och högre lärareverksamhet och hänvisad till den betydelselösa och nedsättande rolen att vara en underordnad tjenarinna åt de medicinska syskonanstalterna i Upsala och Lund, så ofta några af deras lärjungar anlita hennes biträde, näste denna afdelning af institutet känna sig obehörigen tillbakasatt, hvilket svårligen kan verka annat än missnöje i förening med kallnande håg för högre vetenskaplig förkofran. Ty hvilken anledning till tillfredsställelse och hvilken sporre till vetenskapligt fortskridande kunna väl vetenskapsmän erhålla af en lärareverksamhet, som vanligen afbrytes, just när den börjar få ett vetenskapligt intresse, emedan lärjungarne då pläga lemna deras lärosalar för att vid universiteten afsluta den teoretiska lärokursen?

Såsom ett talande bevis för det sednast anförda torde vara nog att ur Carolinska institutets sednast tryckta årsberättelse anföras följande rörande undervisningen i medicinsk kemi: »Under detta läsår har, liksom under det närmast föregående, undervisningen i medicinsk kemi varit obegagnad af de studerande. Af brist på åhörare hafva ej några föreläsningar i ämnet kunnat hallas, och till deltagande i de praktiska öfningarne på laboratorium har ej någon anmält sig.»

Och dock är institutionen i medicinsk kemi vid Carolinska institutet i sitt slag otvifvelaktigt den första landet eger, hvarjemte den förestås af tvänne ansedda lärare. Utskottet kan därför icke annat än på det kraftigaste framhålla den misshushållning, som visar sig deri, att en talrik lärarepersonal och flera dyra vetenskapliga iustitutioner för den teoretiska läkarebildningen underhållas vid Carolinska institutet, utan att dem medgifves rätt att verka, hvad de förma, för det allmänna bästa, hvilket såsom Rikets Ständer år 1863 uttryckte sig. är en förlust, som på det hårdaste drabbar såväl den medicinska undervisningen som samhället.

För att slutligen visa, att Carolinska institutet eger medel och förmåga att besörja den teoretiska läkarebildningen, får Utskottet meddela följande upplysningar:

Antalet lärare på den teoretiska afdelningen är 8, hvaraf likväl tvänne (i patologisk anatomi), äfven tillhöra den praktiska afdelningen. Derjemte har institutet, hörande till förenämnda afdelning, 1) följande vetenskapliga iustitutioner, nemligen: a) *institutionen i anatomi*, upptagande 4 rum förutom särskild anatomisal för qvinliga elever; b) *institu-*

tionen i medicinsk kemi, upptagande 12 rum; och c) institutionen i patologisk anatomi, som tills vidare äfven inrymmer den *fysiologiska anstalten*, med 30 rum; samt 2) följande samlingar, nemligen: a) *anatomiskt museum*, b) *patologiskt-anatomiskt museum*, c) *samling af kemiska och farmaceutiska preparater*, d) *samling af droguer och mineralier*, e) *samling af kirurgiska instrumenter*, och f) ett *medicinskt bibliotek*.

Deremot saknar Carolinska institutet, liksom medicinska fakulteten i Lund, en *fysiologisk institution* jemte professor i fysiologi. Lön till en sådan professor finnes dock. i fall institutets redan år 1867 afgifna förslag att dertill få använda den lön, som blifvit disponibel efter afgångne professorn i farmacologi, i nåder bifalles; hvarjemte institutet för den fysiologiska institutionen har att disponera 8 rum, som nu icke för något institutets ändamål begagnas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet alltså värdsamt föreslå:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, på sätt Rikets Ständer i skrifvelse af den 16 Maj 1863 föreslagit, medgifva Carolinska mediko-kirurgiska institutet rätt att, i likhet med universitetens medicinska fakulteter, anställa såväl den teoretiskt medicinska eller så kallade medicine kandidat-examen som den praktiskt medicinska eller licentiat-examen, samt att Kongl. stadgarne för bemälda institut af den 26 April 1861 måtte i öfverensstämmelse härmed varda ändrade och de åtgärder i öfrigt vidtagas, som för befordrande till verkställighet häraf må finnas nödiga.

Hvad dernäst Herr S. Ribbings motion angår, så framgår redan af det slut, hvar-till Utskottet vid behandlingen af Herr Liss Olof Larssons motion kommit, och af de motiver, som derfor anförts, att Utskottet icke kan förorda ett förslag i det syfte motionären framställt. Utskottet finner dock icke det enda eller hufvudsakliga skälet för afstyrkande af motionärens förslag i den omständigheten, att ett bifall till detsamma skulle hafva till följd, att frågan om Carolinska institutets likställighet med de medicinska fakulteterna i afseende på rättigheten att anställa medicine kandidat-examen blefve undanskjuten — ehuru Utskottet visserligen anser hvarje derhän syftande förslag skadligt — utan fastmer deruti, att motionären genom sitt yrkande, att Kongl. Maj:t måtte »taga i förnyad ompröfning, huru den medicinska undervisningen må ordnas till lämplig motsvarighet mot sitt ändamål», söker återflytta den medicinska frågan till en

redan öfvervunnen ståndpunkt, ungefärligen motsvarande den, som denna fråga intog vid 1857 års riksdag, då Rikets Ständer ingingo till Kongl. Maj:t med en anhållan i hufvudsakligen samma syfte. Härigenom förutsätter motionären tydligen, att de åtgärder, hvilka sedan nämnda tidpunkt vidtagits för den medicinska undervisningens ordnande, äro, om icke i sin helhet, likväl i väsentliga delar, så otillfredsställande och ändamålsvidriga, att en omfattande rättelse af dem för åvägabringande af en bättre anordning af samma undervisning är af behovet pakallad. Men då på ena sidan motionären för giltigheten af en sådan förutsättning icke anför några bestämda skäl, utan blott i allmänna och sväfvande ordalag talar om »obestämdheten af Carolinska institutets ställning till den medicinska undervisningen i det hela» m. m., och på andra sidan hvarken representationen eller de medicinska läroverken sedan år 1861 haft, så vidt Utskottet har sig bekant, något att anmärka mot det sätt, hvarpå den medicinska undervisningen då ordnades, utom i den enda punkt, som angår Carolinska institutets uteslutande från rättigheten att anställa medicine kandidat-examen, så finner Utskottet härutinnan skäl att ifrågasätta riktigheten och befogenheten af nämnda förutsättning, utom med afseende på berörda punkt.

Äfven får Utskottet anmärka, att motionären icke heller framställer några bestämda principer, i enlighet med hvilka han önskar den äskade revisionen af nu gällande föreskrifter för den medicinska undervisningen verkställd. Visserligen antyder han på flera ställen, det han anser ändamålet med bemälda undervisning bäst tillgodosedt genom en sådan anordning, att hvartera af de medicinska läroverken finge till sin uppgift en särskild sida af läkarebildningen. Men om meningen härmed skulle vara den, att det ena läroverket skulle uteslutande ansvara för den teoretiska och det andra för den praktiska läkarebildningen, så anser Utskottet, med stöd af hvad 1859 års medicinska komité yttrat, nemligen att den medicinska vetenskapens skiljande i teori och praxis är olycksbringande och orimligt — en åsigt som Rikets Ständer äfven godkänt, såsom synes af deras underdåniga skrifvelse af den 16 Maj 1863 — att det skulle vara högligen skadligt för läkarebildningen att få en sådan grundsats af ensidig praktisk eller teoretisk verksamhet vid hvarje särskildt läroverk antagen såsom norm för den medicinska undervisningens ordnande.

Icke heller kan Utskottet finna det välbeträckt att, såsom en andra norm för detta ordnande, uppställa den fordran, som motionären i tydliga ordalag framställer, nemligen att den äskade reformen skall hafva till ändamål ekonomiska besparingar. Utskottet har nemligen svårt att fatta, huru detta ändamål kan förlika sig med det andra, som dock väl är hufvudsaken, att bemälda reform må leda till den medicinska undervisningens bättre ordnande. Utskottet finner det åtminstone högeligen tvifvelaktigt, huruvida en förbättrad läkarebildning kan vinnas genom indragningar af medicinska lärostolar eller läroverk, såsom motionären förmodligen åsyftar.

Visserligen har den år 1859 nedsatta komiteén för uppgörande af förslag till den medicinska undervisningens ordnande visat, att dess förslag, att indraga samtliga de nu-

varande medicinska läroanstalterna i riket och ersätta dem med ett enda medicinskt läroverk i hufvudstaden, skulle jemte andra fördelar medföra äfven ekonomisk besparing för statsverket; men om motionären nu äsyftar detsamma, så har Utskottet grundad anledning att antaga, det en sådan lösning af den medicinska frågan, hvarigenom Carolinska institutet skulle, ehuru i annan gestalt, uppluka de medicinska fakulteterna i Upsala och Lund, skulle möta många betänkligheter och stort motstånd, icke minst från nämnda fakulteter.

På grund af hvad Utskottet sålunda anført, får det alltså vördsamt hemställa:

det Herr S. Ribbings ifrågavarande motion må lemnas utan afseende.

På Utskottets vägnar:

A. Adlersparre.

Stockholm den 23 Februari 1872.

Herrar *J. Eric Ericsson* och *S. G. von Geijer* hafva vid beslutet icke varit närvarande.